

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

**ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ РОЗВИТКУ ДИТИНИ**

РЕФЕРАТ

на

ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

освітнього ступеня магістр

на тему

**ВИКОРИСТАННЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ У
ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ
УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Виконала: студентка II курсу, 601 гр.
спеціальності 012 Дошкільна освіта

Освітня програма: Дошкільна освіта.

Бондаренко Дар'я Володимирівна

Керівник: кандидат педагогічних наук,
професор **Л. П. Карнаух**

Рецензент:

доктор педагогічних наук, професор

С.М.Гаврилюк

Умань-2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	9
1.1. Стан досліджуваної проблеми в науково-педагогічній літературі	9
1.2. Особливості особистісно орієнтованого підходу в освітньому процесі дітей дошкільного віку	21
РОЗДІЛ II. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ.	27
2.1. Характеристика стану сформованості математичних уявлень дітей дошкільного віку в закладах дошкільної освіти	27
2.2. Використання особистісно орієнтованого навчання до формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку	38
2.2. Порівняльний аналіз результатів експериментальної роботи	57
ВИСНОВКИ	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72
ДОДАТКИ	78

ВСТУП

Актуальність проблеми. Сучасні тенденції розвитку дошкільної освіти передбачають орієнтацію на особистість дитини, створення сприятливих умов для формування у неї позитивної самооцінки, розвитку пізнавальної активності психічних процесів.

Головним науковим положенням, на якому базується процес оновлення змісту дошкільної освіти України XXI ст., є визнання пріоритету розвитку особистості дитини, цінності й сенсу її буття. Ця ідея декларується сучасними нормативними та програмовими документами у галузі дошкільної освіти – Законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні, чинними у дошкільній освіті програмами виховання, навчання та розвитку дітей.

Серед основних напрямків розвитку дошкільної освіти є сприяння формуванню особистісної зрілості дитини, презентованої базовими якостями, оптимальною для віку моделлю провідної діяльності та основними формами її активності; відмову від жорсткої регламентації буття дошкільника та педагогічної діяльності вихователя; надання суб'єктам освітнього процесу права на відповідальне самовизначення.

Сучасні тенденції розвитку дошкільної освіти характеризуються переходом від традиційної моделі виховання до розвивальної конструктивної моделі, орієнтованої на результат. Актуальним питанням сьогодні є створення сприятливих умов для особистісного становлення і творчої самореалізації кожної дитини, формування її життєвої компетентності.

Реалізація особистісно орієнтованої моделі навчання потребує від вихователя вміння здійснювати індивідуальний та диференційований підходи, враховувати індивідуальність кожної дитини. Як зазначає С.Бондар, найважливішими завданнями освітньої роботи, яка реалізує особистісно орієнтований підхід до дитини, є: навчити жити в змінному, плінному світі, адаптуватися до змін, відчувати смак свободи, самоактивності, власної

творчості, розвинути базис особистості культури, навчити бути частиною суспільства [7].

З огляду на це сьогодні актуальним є широке коло питань, які стосуються стратегії організації життя дитини дошкільного віку, де буде забезпечено право кожного на власний саморозвиток, розкриття потенційних здібностей у різних видах діяльності.

Нагальною є потреба докорінної зміни ставлення педагога до своєї професійної діяльності, вибір ним ефективних, найбільш оптимальних технологій співпраці з дитиною, які ґрунтуються, насамперед, на врахуванні психологічних особливостей розвитку дошкільника.

У сучасних наукових дослідженнях І. Беха, О. Кононко, С. Ладивір, Т. Піроженко, Т. Поніманської, Л.Проколієнко та ін. зазначається, що становлення особистості в дошкільному віці не можна класифікувати як винятково зовні керований процес, оскільки це суперечить суті розвитку особистості як саморуху. Провідну роль відіграє власний саморозвиток дитини. Тому об'єктивно виникає потреба у новому типі педагогічного мислення, нових способах організації педагогічної взаємодії з дитиною. Реалізація виховного потенціалу освітнього процесу передбачає стимулювання творчої пізнавальної діяльності вихованців і педагога, виховання базових особистісних якостей. Підвищення рівня пізнавальної активності пов'язується з особливою

З огляду на це, особливого значення набуває проблема індивідуалізації освітнього процесу, як одна з передумов створення особистісно зорієнтованої моделі дошкільної освіти.

Актуальність дослідження зумовлена концептуальним положенням сучасної теорії дошкільного виховання, спрямованої на використання потенційних можливостей розвитку кожної дитини, формування індивідуально-творчих здібностей уже на етапі дошкільного дитинства. Це передбачає диференціацію освітнього процесу відповідно до індивідуальних задатків, нахилів, здібностей, інтересів та потреб кожного вихованця,

виявлення талантів, створення як найсприятливіших умов для самовираження, самоствердження й самореалізації кожного індивіда [37 с.4].

У вітчизняній та зарубіжній психолого-педагогічній науці проблема особистісно-орієнтованого навчання досліджувалась у різних аспектах, а саме: висвітлення рівнів, форм і видів диференціації та її навчально-методичне забезпечення (Ю.К.Бабанський, В.І.Бондар, В.А.Крутенський, О.Я.Савченко); розробку змісту та методів діагностики розвитку дітей (З.І.Калмикова, Т.І.Кондратенко, В.К.Котирло, С.О.Ладивір, Т.Титаренко); визначення шляхів здійснення індивідуального та диференційованого підходу (Е.А.Аркін, В.К.Котило, С.Є.Кулачківська, О.Л.Кононко, С.О.Ладивір, Т.М.Степанова, К.Й.Щербакова); дослідження форм навчальної діяльності й методів навчання дошкільників (Л.В.Артемова, А.М.Богуш, З.Н.Борисова, З.Є.Лебедева, Г.М.Леушина, З.П.Плохій, О.П.Усова).

У своєму дослідженні Т.М.Степанова пропонує шляхи індивідуалізації навчання елементарних математичних уявлень дітей дошкільного віку. В експериментальній методиці авторка використовує метод випереджального навчання (для дітей з низьким і середнім рівнями сформованості математичних уявлень) та комп'ютерні ігри (для дітей з високим рівнем сформованості математичних уявлень). Це дає змогу врахувати наявний досвід дитини й індивідуалізувати навчальні завдання. Але робота з комп'ютером ще не стала масовою в практиці дошкільних закладів. Тому ми вважаємо за доцільне дослідити особливості побудови навчального процесу одночасно на різних рівнях складності та обов'язково враховувати при цьому психологічний аспект проблеми.

Отже, вчені всебічно обґрунтували необхідність і можливість оптимізації навчання шляхом здійснення особистісно орієнтованого навчання та забезпечення індивідуально-диференційованого підходу до дітей дошкільного віку.

У період дошкільного дитинства особливо переломним, багатим на новоутворення є старший вік. Найбільш суттєві зміни охоплюють пізнавальну, вольову, емоційну сфери старших дошкільників. Вони здатні діяти довільно, керувати своєю психічною діяльністю. Для їхньої пам'яті характерна довільність процесів запам'ятовування та відтворення. Мислення, хоч і залишається ще наочно-образним, але поступово стає словесним. З розвитком мислення нерозривно пов'язаний розвиток мовлення та уяви дошкільників.

Вирішальне значення для інтенсивності новоутворень дошкільного періоду має математика. Без математичної підготовки неможливі ті якісні зміни, що дають змогу дитині перейти до систематичного шкільного навчання.

Вчені однакові у своїх поглядах на необхідність і можливість оптимізації навчання дітей елементарним математичним поняттям шляхом здійснення особистісно орієнтованого навчання.

Актуальність даної проблеми зумовили вибір теми дипломного дослідження: **«Використання особистісно-орієнтованого навчання у процесі формування елементів математики в дітей дошкільного віку».**

Мета дослідження – розкрити шляхи здійснення використання особистісно-орієнтованого навчання у процесі формування елементів математики в дітей дошкільного віку.

Завдання дослідження:

1. Вивчити стан досліджуваної проблеми в психолого-педагогічній літературі та в практиці роботи дошкільних закладів.
2. Визначити показники й критерії оцінки рівня сформованості математичних уявлень у дошкільників.
3. Розкрити та експериментально перевірити шляхи використання особистісно-орієнтованого навчання у процесі формування елементів математики в дітей дошкільного віку.

Об'єкт дослідження – формування елементарних математичних уявлень у дошкільників.

Предмет дослідження – використання особистісно-орієнтованого навчання у процесі формування елементів математики в дітей дошкільного віку.

У процесі дослідження використовувалися теоретичні і емпіричні методи дослідження: *теоретичні*: теоретичний аналіз і синтез, які застосовувалися на різних етапах визначення цілей, предмета і завдань дослідження; *емпіричні* - опитування; спостереження; *педагогічний експеримент*.

Методологічними засадами дослідження є: теорія розвивального навчання; принцип психолого-педагогічної науки щодо врахування вікових та індивідуальних особливостей; результати досліджень відомих вітчизняних та зарубіжних психологів, дидактів та методистів про закономірності навчально-виховного процесу; концепція дошкільного виховання.

Для розв'язання поставлених задач використано теоретичні й емпіричні методи дослідження, а саме: аналіз та узагальнення літературних джерел, програм і методичних розробок з проблеми дослідження, прогнозування та моделювання педагогічних ситуацій; спостереження, анкетування, тестування, бесіди, узагальнення вітчизняного педагогічного досвіду; констатуючий, формуючий і контрольний експерименти.

Експериментальна база. Дослідження здійснювалося на протязі 2022-2023 років, на базі ЗДО № 15. м. Умані, Черкаської області.

Практичне значення дослідження полягає в розробці методичних рекомендацій, що містять діагностику рівня сформованості математичних уявлень, способи поєднання різних форм навчальної діяльності дітей і варіантні технології навчання. Матеріали дослідження можуть безпосередньо використовувати вихователі дошкільних закладів.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дослідження доповідалися на всеукраїнських науково-практичних конференціях та проходили апробацію на базі ЗДО №15. Умані. Основний зміст дослідження

викладено в матеріалах збірника студентських наукових робіт «Перші кроки на ниві наукових досліджень».

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи 88 сторінки. У роботі вміщено 8 таблиць. У списку використаних джерел 62 найменування.

ВИСНОВКИ

Серед основних напрямків розвитку дошкільної освіти є сприяння формуванню особистісної зрілості дитини, презентованої базовими якостями, оптимальною для віку моделлю провідної діяльності та основними формами її активності; відмову від жорсткої регламентації буття дошкільника та педагогічної діяльності вихователя; надання суб'єктам освітнього процесу права на відповідальне самовизначення.

Сучасні тенденції розвитку дошкільної освіти характеризуються переходом від традиційної моделі виховання до розвивальної конструктивної моделі, орієнтованої на результат. Актуальним питанням сьогодні є створення сприятливих умов для особистісного становлення і творчої самореалізації кожної дитини, формування її життєвої компетентності.

Вчені всебічно обґрунтували необхідність і можливість оптимізації навчання шляхом здійснення особистісно орієнтованого навчання.

Реалізація особистісно орієнтовано моделі навчання потребує від вихователя вміння здійснювати індивідуальний та диференційований підходи, враховувати індивідуальність кожної дитини. Особистісно - орієнтована освіта є системою інноваційних підходів, яка забезпечує індивідуальний розвиток особистості

Відповідно першого завдання з'ясовано стан досліджуваної проблеми в психолого-педагогічній літературі та в практиці роботи дошкільних закладів.

З'ясовано, що ідея на якій базується процес оновлення моделі навчання дітей дошкільного віку, визнання пріоритету розвитку особистості дитини декларується сучасними нормативними та програмовими документами у галузі дошкільної освіти – Законами України «Про освіту», „Про дошкільну освіту”, Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні, чинними у дошкільній освіті програмами виховання, навчання та розвитку дітей.

Вчені одноставні у своїх поглядах на необхідність і можливість оптимізації навчання дітей елементарним математичним поняттям шляхом здійснення особистісно орієнтованого навчання.

Виокремлено основні ознаки особистісно орієнтованого навчання: стимулювання розвитку, саморозвитку і відповідальності учнів; зосередження на потребах дитини; гуманізація навчального спілкування; співпраця, співтворчість дитини і вихователя; переважання навчального діалогу; пристосування методики до можливостей дошкільників.

2. Відповідно другого завдання з'ясовано стан сформованості математичних уявлень дітей дошкільного віку.

З метою з'ясування стану використання особистісно орієнтованого навчання до формування математичних уявлень дітей дошкільного віку проведено констатувальний експеримент. Його завдання були такими:

- виявити рівень сформованості математичних уявлень у дітей;
- дослідити характер і причини труднощів, з якими стикаються вихователі під час здійснення особистісно орієнтованого навчання дошкільників.

У експериментальному дослідженні взяло участь 25 дітей ЕГ і 25 дітей КГ. ЗДОН № 5 м. Умані.

Запропонований нами комплекс включав такі критерії оцінки з показниками сформованості математичних уявлень дітей дошкільного віку:

Правильність і повнота математичних уявлень

Усвідомленість та осмисленість математичних уявлень

Міцність та дієвість сформованості математичних уявлень

Характер діяльності дитини в процесі виконання математичних завдань:

Критичність мислення під час виконання математичних завдань

За всіма показниками визначено високий, середній та низький рівні сформованості математичних уявлень.

З цією метою дітям були запропоновані завдання. За основу бралися показники засвоєння змісту програми з даного розділу для дітей 6-го року життя.

Отже, одним з недоліків освітнього процесу в дошкільних закладах є проведення занять з математики індивідуально-фронтальною та колективно-фронтальною формами навчальної діяльності дітей. У ході таких занять дидактична мета, зміст і засоби навчання не диференціюються адекватно можливостям дітей.

Відповідно третього завдання дослідження було проведено формувальний експеримент, метою якого було використання особистісно-орієнтованого навчання у процесі формування елементів математики в дітей дошкільного віку».

Особистісно-орієнтоване навчання дітей на заняттях з математики забезпечували такі напрямки діяльності:

- організація нерегламентованих форм пізнавальної діяльності, яка включала в себе заняття пізнавального циклу в ігровій формі, широке використання ігрових проблемно-практичних ситуацій; знайомство з новими сюжетно-дидактичними іграми;

- удосконалення методики проведення навчальних занять полягало в широкому використанні ігрових і проблемних ситуацій, завдань зі спеціально допущеними помилками, сприяння творчості дітей в різноманітних проявах;

- дидактичний матеріал із математики підбирався окремо для хлопчиків і дівчаток, а також для їхньої спільної роботи.

На заняттях з математики з метою розвитку пізнавальної активності дітей досить активно використовували ігрові проблемно-практичні ситуації, в межах яких вихователь знайомив дітей з поняттями, термінами, знаками, символами, способами дій та логічно вибудованим порядком їх виконання. Створювалися умови, які спонукали дитину до вирішення нестандартних завдань, підбираючи різні способи та пропонуючи різні шляхи їх вирішення.

Результати контрольного зрізу засвідчили, що показники рівні сформованості математичних уявлень дітей експериментальної групи підвищились, тоді як у дітей контрольної групи залишилися майже на тому ж рівні, що і в констатувальному експерименті. Так, до достатнього рівня належать 44 % дошкільників, до середнього – 52%, до низького – 4 % дошкільників. Ці дані свідчать про ефективність використання особистісно орієнтованого навчання до формування математичних уявлень дітей дошкільного віку